

Utvandringen till Amerika från Skellefteåområdet

Om du klickar här nedan kan du lyssna på artikeln.

https://nattidskriftenvasterbotten.se/wp-content/uploads/2021/05/2021_05_05_08_44_44.m4a

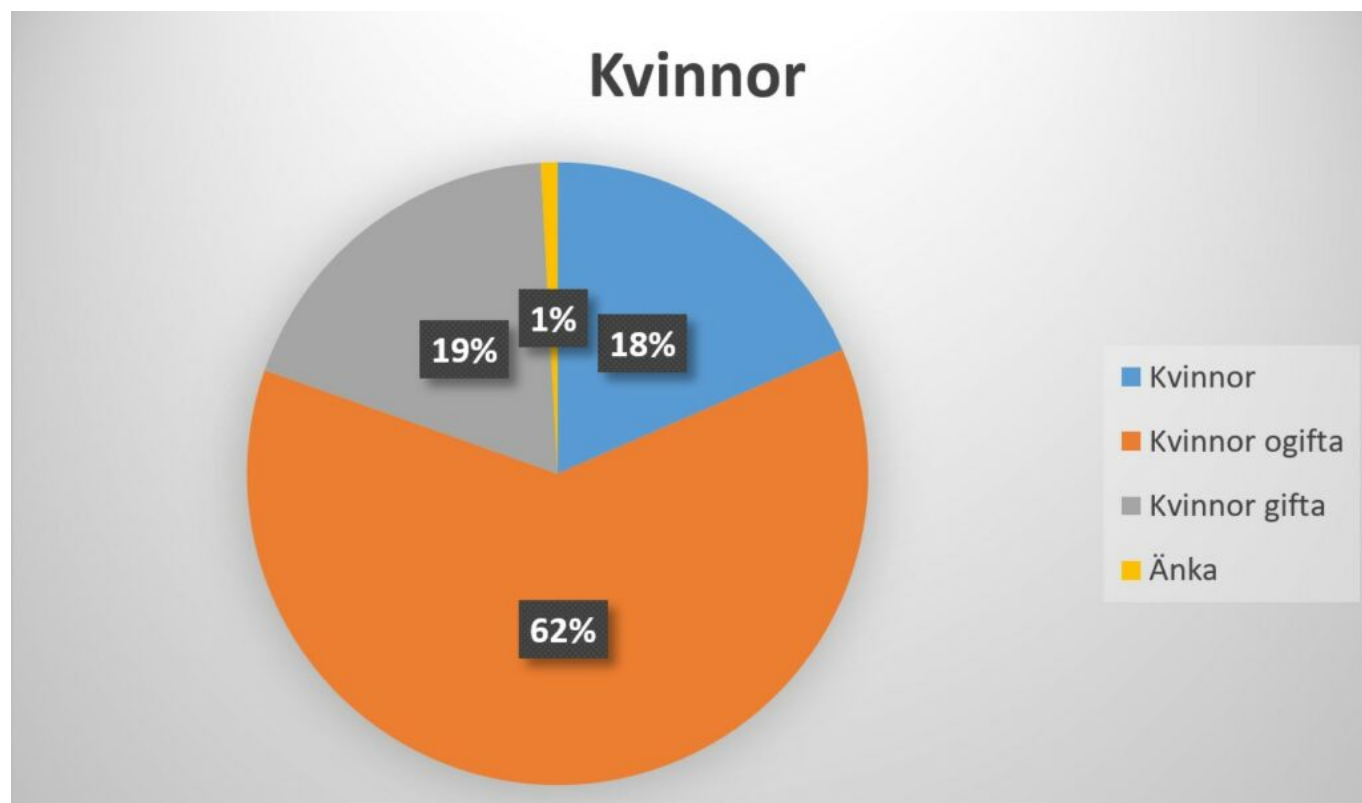
Hur många var det som utvandrade till Nordamerika från Skellefteåområdet^[1] 1870-1930? Det är inte helt enkelt att svara på. I denna text har jag undersökt hur många som lämnade Skellefteåområdet och tog sig till Nordamerika, det vill säga de som direkt utvandrade till Nordamerika. En del från Skellefteåområdet utvandrade först till sågverksdistrikten i Sundsvall eller malmfälten för att sedan ta sig till Nordamerika. Dessa finns inte med i materialet.

Vilka åkte

Från Skellefteåområdet flyttade 4 852 personer. Av dessa flyttade 449 personer tillbaka till Skellefteåområdet och ytterligare 374 personer flyttade in från Nordamerika.

Den yngste som flyttade var 0 år och den äldste var 82 år. 601 personer får vi räkna som barn under 16 år. Om vi räknar bort barnen får vi en medelålder av 25,5 år. Antalet män var 3284. Av dessa var 2 828 ogifta, 342 gifta, 13 änklingar och 514 män som vi inte vet civilstånd på. Antalet kvinnor var 1 505. Av dessa var 932 ogifta, 282 gifta, 13 änkor och 278 kvinnor som vi inte vet civilståndet på.

Diagrammet visar civilståndet för de män som reste till Amerika från Skellefteåområdet.

Diagrammet visar civilståndet för de kvinnor som reste till Amerika från Skellefteåområdet.

Arbetare	740
Bondson, Hemmansägarson	630
Jordbruksarbetare	467
Hustru	241
Bonddotter	
Hemmansägardotter	224
Bonde, Hemmansägare	154

De vanligaste yrken som utvandarna från

Skellefteåområdet hade.

Vart utvandrade man

När man undersöker utvandringen till Nordamerika råkar man i många olika problem. Ett sådant är vart personer har utvandrat.

Utflyttningslängder och summariska folkmängdsberäkningar kan ge olika besked. Många gånger står det att man har utvandrat till Norra Amerika. Till vilket land har man då utvandrat? USA eller Kanada. Jag har valt att tolka Nordamerika, Norra Amerika, Norra Amerikas förenta stater eller bara Amerika som landet USA. När det gäller Kanada har jag valt att tolka att man utflyttat till Kanada när det uttryckligen står det i de olika källorna.

Av de som utvandrade från Skellefteåområdet hamnade 13% i Kanada och 87% i USA. I faktiska siffror motsvarar det 3 863 personer till USA och 588 till Kanada.

Amerika eller Kanada

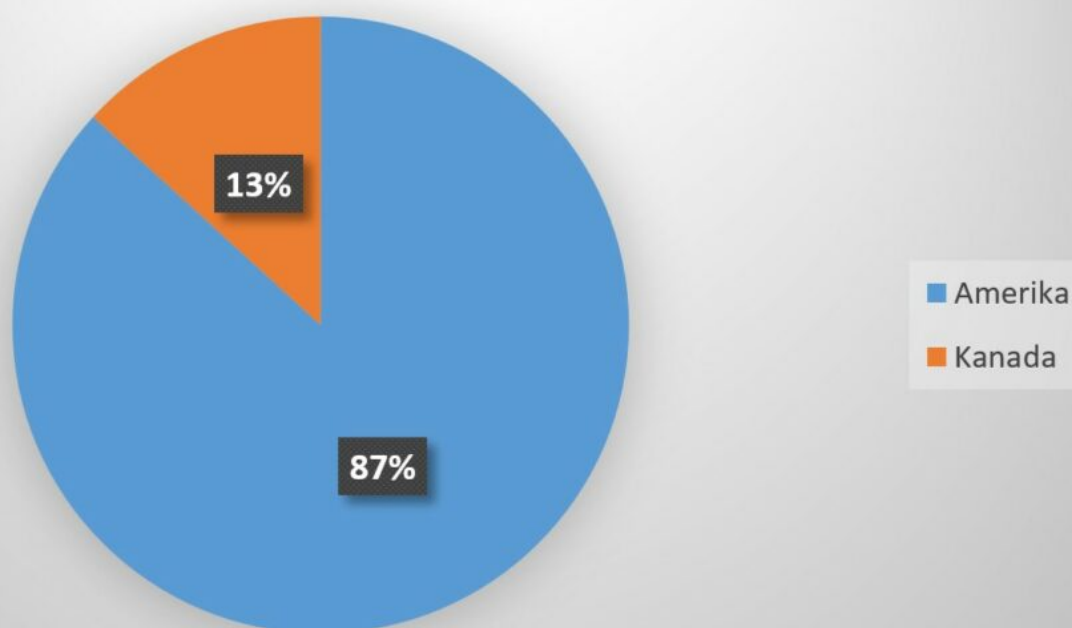
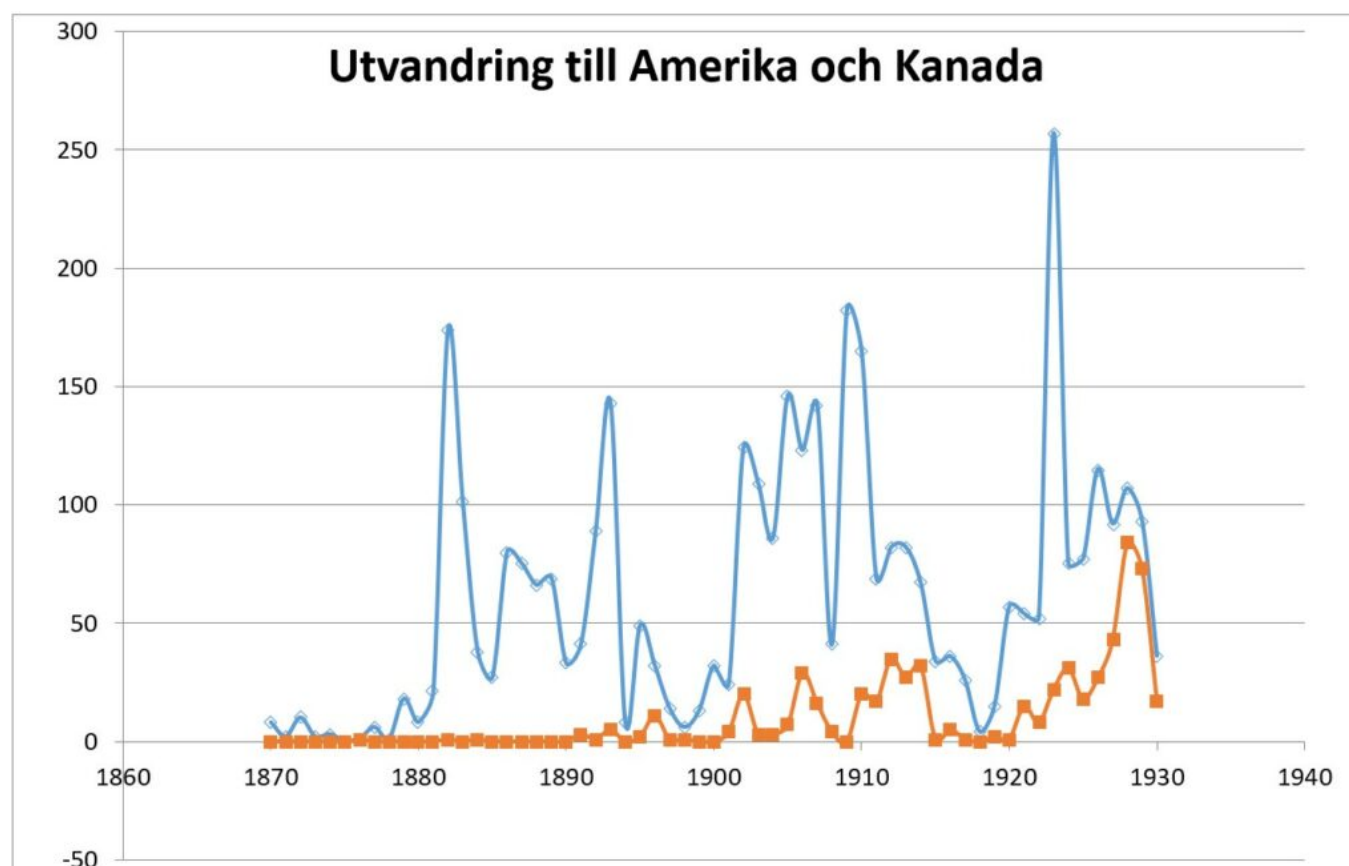

Diagram över var utvandrarerna begav sig, till Amerika eller Kanada.

Det är en stor övervikt på Amerika. Utvandringen till Kanada kom igång senare och blev inte lika omfattande.

Utvandringen 1870-1930 till Amerika (blå linje) och Kanada (röd linje) från Skellefteåområdet.

Vart hamnade man i Amerika och Kanada

Det lokala materialet visar att många av de som utvandrade hamnade i det område man brukar kalla för svenskbygderna, dvs staterna Illinois, Minnesota och Wisconsin. Litteraturen beskriver den så kallade svensktriangeln mellan Mississippifloden och Missourifloden.

Den största gruppen hamnade i staten New York men också staden New York hade en stor del av utvandrarerna. Det är svårt att veta hur många som hade staten och staden New York som mål eller om man egentligen hade en annan plats som mål. Destinationen kan ha blivit New York eftersom det var dit som båtarna anlände eller om det bara slentrianmässigt blivit angivet i passjournalen.

Tittar man på hela gruppen som utvandrade till Amerika från Skellefteåområdet mellan 1870 till 1930 finns de representerade i 27 stater. De 10 staterna med högst antal är:

New York	528
Wisconsin	212
Minnesota	193
North Dakota	190
Michigan	184
Illinois	175
Washington	82
Kalifornien	46
Oregon	30
Iowa	24

Om man går ännu längre ner i geografisk nivå och ser vilken stad/ort som utvandrarerna kom till har jag registrerat 234 städer/orter. Här finns naturligtvis också svårigheter. Många orter heter samma sak och en viss sammanblandning kan ha skett, men det var till dessa orter som utvandrarerna hade tänkt sig när de lämnade Sverige.

Några av de städer/orter som man kom till:

Ellendale och Kulm i North Dakota är intressanta. Dit flyttade 75 respektive 44 emigranter från Skellefteåområdet. Av de 75 som flyttade till Ellendale är 16 från Malå församling, 58 från Norsjö församling och 1 från Burträsk församling. De kom under en begränsad tidsperiod mellan 1884 och 1890. Det tyder på att utvandringen måste ha varit organiserad på något sätt. Det är också tydligt att de som utvandrade i stort sett består av familjer.

Av de 44 som flyttar till Kulm är 15 från Malå församling, 27 från Norsjö församling och 1 från Skellefteå församling. Hit kom den första utvandrande 1898 och sedan kom folk hit till 1924.

Lite överraskande är den höga siffran 167 för Boston. Till Duluth som är en hamnstad vid Lake Superior kom 147 av utvandrande. Området var ett trädistrikt och vid sekelskiftet var 10% av invånarna svenskar. Här fanns det möjlighet att få arbete i sågverk men också i den stora hamnen. Mer känt är kanske Duluth för att det var här en svensk startade embryot till den bussrörelse som idag är Greyhoundbussarna.

Naturligtvis kom en del människor från Skellefteåområdet till Chicago som tidigt och länge

varit en svensk stad. Ett tag bodde där så många svenskar så man räknade Chicago som Sveriges andra stad. Chicago kunde vara en anhalt där man tjänade pengar för att senare dra ut mot landet för att bli farmare. Men man kunde också komma dit för att arbeta i den växande industrin eller vara med och bygga staden. Här fanns under hela utvandringstiden svenskar som man kunde få kontakt med via någon av de svenska kyrkorna eller föreningarna. Det var i Chicago som svenskorna fick ryktet om sig att vara den perfekta housemaiden och här fanns också en konfektionsindustri.

Till tvillingstäderna St:Paul och Minneapolis i Minnesota kom ett antal från Skellefteåområdet. Båda städerna hade sen tidigt en svensk bebyggelse. Männerna sysselsatte sig i industrin och kvinnorna blev housemaids. Även i dessa städer har svenska byggmästare varit med att bygga staden.

I Kanada hamnade de flesta från Skellefteåområdet i Winnipeg som är en känd "svensk" stad. Dit har svenskar kommit under perioder.

Diagram över utvandringen från Skellefteåområdet mellan 1870-1930.

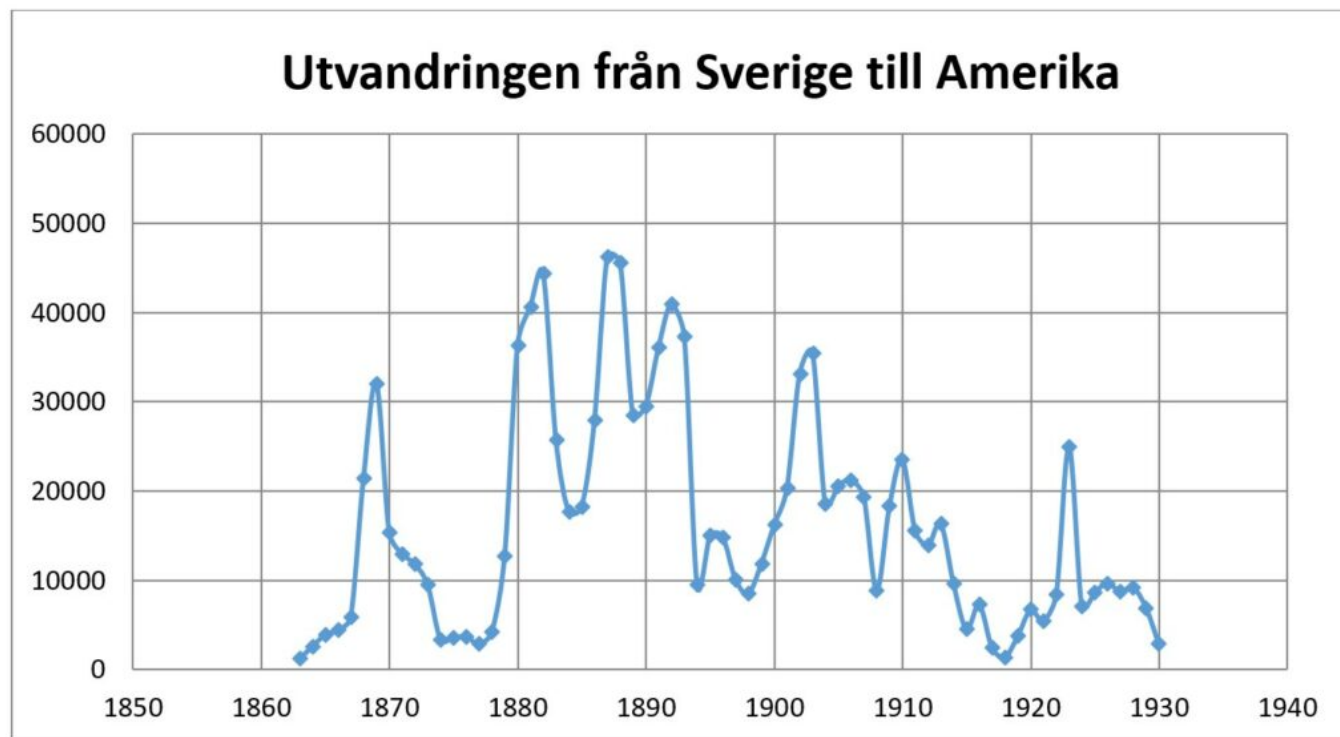

Diagram över utvandringen från Sverige till Amerika omkring 1864-1930.

Kurvorna för Skellefteåområdet och Sverige ser relativt lika ut. Skellefteåområdet hade dock ingen höjdpunkt vid 1868-1869. Landet som helhet hade inte samma nedgång mellan topparna 1882 och 1893 som Skellefteåområdet hade. Skellefteåområdet hade något mer av en högplåtå 1902-1914 men landet som helhet hade mer som en topp. Båda områdena dippade vid första världskriget. Den största skillnaden är att Skellefteå hade en hög utvandring i slutet av perioden med en ordentligt topp vid 1923 som är det år då det åkte flest människor från Skellefteåområdet.

Utvandringen från Skellefteåområdet liksom från resten av norra Norrland kom igång relativt sent. Om man jämför med Västernorrland var utvandringen därifrån större men också lite tidigare. Jag gissar att det beror på att sågverksindustrin var större där än i Skellefteå. Det var många från Värmland och andra områden där emigrationen till Amerika varit stor som flyttade till sågverksdistrikten i Västernorrland. De hade med sig en tradition av utvandring. Det gjorde kanske att de från Västernorrland börjar emigrera tidigare när sågverken går dåligt.

Utvandringens start från Skellefteåområdet

Från Skellefteåområdet kan vi se den första stora vågen med utvandring 1882 då 202 människor gav sig av till skillnad från de 22 som varit det högsta antalet dittills. Det var just under 1882 som annonserna om emigration i Skellefteå Nya Tidning blev mer omfattande och återkommande.

Den första annons om emigration som hittats finns i Skellefteå nya tidning 18790226. Ur Skellefteå museums arkiv.

Senare kom också annonser där det förekom ett lokalt ombud för emigrantagenter och olika båtföretag.

Skellefteå nya tidning 18820315. Ur Skellefteå museums arkiv.

Gör man en fem i topplista på de år då flest utvandrade från Skellefteåområdet ser den ut så här:

1	1923	282
2	1882	202
3	1928	200
4	1909	196
5	1910	192

Varför utvandrade så många från Skellefteåområdet 1923?

En intressant undersökning man kan göra är att se när $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ och $\frac{3}{4}$ av de som utvandrat från Skellefteåområdet lämnat området. En fjärdedel hade lämnat området 1892, hälften hade åkt 1908/1909 och tre fjärdedelar hade åkt 1922/1923. Dessa siffror ger också bilden av att utvandringen från Skellefteåområdet var en sen företeelse.

Men varför var det en topp 1923? Jag har ingen bra förklaring för på det. Jag har inte hittat något i litteraturen som tar upp det året.

I och med första världskriget förändrades synen på invandrare i USA. Dels hade nationalismen i USA i samband med kriget ökat. Tyskland var motståndare under kriget. Det hade gjort att allt tyskt fick dåligt "rykte". Sverige var neutralt under första världskriget men ändå blev Sverige och svenskar betraktade som protyska. Likaså uppfattades och betraktades Luther och de kyrkor som hade luthersk i namnet som något tyskt och därmed dåligt.

Synen på immigranter hade också förändrats till det negativa. Under senare tid hade många invandrare kommit från Asien och Sydeuropa som inte fått samma mottagande som de som kommit tidigare från Nordeuropa. De nya immigranterna jämfördes med de som hade kommit tidigare och man kom då fram till att de var sämre utbildade, hade sämre språkkunskaper osv. De nya immigranterna sågs som ett problem i Amerika och var inte väl sedda. Många av de som kom från Sydeuropa var unga ogifta män.

Det var under denna period som de flesta från Skellefteåområdet också kom till Amerika. De från Skellefteåområdet hade en stor övervikt på ogifta män.

Efter första världskriget hade USA begränsningar i invandringen från olika länder med en form av kvotsystem. Den första kvotlagen infördes 1921 och innebar att den årliga invandringen endast fick vara 3% av nationsgruppens antal i 1910 års folkräkning. 1924 skärptes lagen till att vara 2% av nationsgruppens antal i 1890 års folkräkning.

Vilken väg tog man till Nordamerika?

Med de källmaterial som jag har använt, Emigranten populär 2006 och summariska folkmängdsberäkningar från SCB, så kan man inte direkt avgöra vilken färdväg emigranten tog till Nordamerika. Källmaterialet till Emigranten Populär 2006 är de passagerarlistor som agenterna för resorna var ålagda att upprätta och inlämna till poliskammaren i respektive hamnstad. De flesta kom att åka från Göteborg.

För att ta sig till Göteborg var det troligast att man åkte ångbåt till Stockholm och sedan järnväg till Göteborg. Efter 1894 fanns möjlighet att åka tåg via stambanan till Stockholm och sen vidare till Göteborg. När bibanan mellan Bastuträsk och Kallholmen 1912 var färdig gick det att åka tåg från flera stationer längs banan.

Av det lokala materialet kan vi utläsa att 3 547 av emigranterna finns med i Emigranten populär 2006 och av det måste man nog dra slutsatsen att de flesta av dem åkte ifrån Göteborg eller någon av de andra hamnarna. Resten av emigranterna, 1 305 som endast finns med i summariska folkmängdsredogörelserna, borde inte ha tagit vägen över Göteborg eller någon av de andra

hamnarna.

En möjlighet är att de åkte över någon av de norska hamnarna som tex Trondheim, Bergen eller Oslo. Hur man kom till dessa orter kan man undra? En möjlighet är att man tog sig med båt till Sundsvall och vidare med tåg till Trondheim när tvärbanan öppnat 1882. När stambanan 1894 och bibanan 1912 var klar fanns det möjlighet att åka tåg till hamnen i Trondheim. Innan järnvägen gjorde det lättare att ta sig till Norge fick man väl ta sig över Kölen på något annat sätt.

Vilka återkom

Från Nordamerika flyttade 824 personer tillbaka till Skellefteåområdet under perioden 1870-1930. Av dessa har jag hittat 449 personer som utvandrade från Skellefteåområdet till Nordamerika. Dessutom finns 374 personer som kom tillbaka från Nordamerika men som hade utvandrat från någon annan del av Sverige.

Den yngste som återkom var 0 år och den äldste var 77 år. 120 personer får vi räkna som barn under 16 år. Om vi räknar bort barn får vi en medelålder av 29 år. Antalet kvinnor är 210. Av dessa är 148 ogifta, 55 gifta, 1 änka och 6 är kvinnor som vi inte vet civilståndet på. Antalet män är 606. Av dessa är 499 ogifta, 96 gifta, 2 änklingar och 11 som vi inte vet civilstånd på.

Vad hade dessa människor med sig för erfarenheter och berättelser till Sverige? Har du egna berättelser om att återkomma från utvandring får du gärna kontakta mig.

Denna text är en förkortad version av en text Utvandring till Nordamerika från Skellefteåområdet som ett underlag till utställningen Amerikabreven på Skellefteå museum 2018.

Vinjettbild: Bilden visar Rikard Johansson 1902-1961 (mannen med plommonstopet) tillsammans med några kamrater. Bilden visar avskedet på järnvägsstationen i Medle. Ca 1930 återvänder Johansson och öppnar en smedja vid kvarnen i Skråmträsk". Fotograf okänd, reprofoto Krister Häglund, Skellefteå museum.

Glöm inte att uppge författarnamn och källa när du hänvisar till denna artikel.

[1] Med Skellefteåområdet menar jag församlingarna Bureå, Burträsk, Byske, Fällfors, Jörn, Kalvträsk, Lövånger, Norsjö, Malå, Skellefteå landsförsamling och Skellefteå stadsförsamling.

Källor

Databasen Emigranten Populär 2006

Skellefteå Nya Tidning 18790226, 18820315

Summariska folkmängdredogörelser från Statistiska Centralbyrå för församlingarna Bureå 1921-1931 Burträsk 1870-1930, Byske 1870-1930, Fällfors 1921-1930, Jörn 1870-1930, Kalvträsk 1919-1930, Lövånger 1870-1930, Malå socken 1870-1930, Norsjö 1870-1930, Skellefteå socken 1870-1930, Skellefteå stad 1870-1930

Beijbom, Ulf Mot Löftets land: den svenska utvandringen Stockholm 1995

Norman, Hans och Runblom, Harald Amerika emigrationen i källornas belysning, Gävle 1980

Författare: Jörgen Andersson